УДК 351.82

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1\(19\)-116-124](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1(19)-116-124)

Іванова Вікторія Миколаївна кандидат економічних наук, докторант кафедри глобальної та національної безпеки, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, вул. Ежена Потьє, 20, м. Київ, 02000, <https://orcid.org/0000-0003-4980-0765>

МІЖНАРОДНІ РЕГІОНАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Анотація. Важливою складовою національної економічної безпеки є безпека зовнішньоекономічна, яка суттєво впливає на функціонування економічної системи, визначає можливості та загрози функціонування національного господарства України. Без наукового обґрунтування та практичного впровадження дієвих механізмів забезпечення зовнішньоекономічної безпеки неможливо досягнути позитивних тенденцій, не лише розвитку економіки, але й стабільності країни в цілому, оскільки в сучасних умовах все більшої ваги приділяється саме зовнішньоекономічній взаємодії держав, узгодженню їх національних інтересів на міжнародній арені тощо. Саме в системі координат міжнародної взаємодії відбуваються важливі домовленості щодо майбутнього розвитку людства між окремими державами, регіональними та міжнародними організаціями, міждержавними утвореннями. Зовнішньоекономічна безпека виходить на одне з провідних місць в системі забезпечення національної економічної безпеки держави та в майбутньому визначатиме можливі напрями захисту національних інтересів України. Одним із важливих дієвих елементів в цьому процесі є міжнародні регіональні утворення.

Саме тому, в статті досліджено сутність міжнародних регіональних утворень, які створюються на основі договору з метою вирішення спільних проблем відповідно до національних інтересів держав-членів. Міжнародним регіональним організаціям відводиться ключова роль щодо забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держав-учасниць. Встановлено, що Балто-Чорноморський союз є потенційним інтегративним утворенням країн Східної Європи, так звана, ідея зовнішньополітичної інтеграції Естонії, Латвії, Литви, Польщі, України та ін. з метою співробітництва у економічній, воєнно-політичній, культурній та інших сферах. З'ясовано, що Балто-Чорноморський союз може стати дієвим механізмом забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України у напрямі реалізації низки актуальних завдань: здійснення диверсифікації торговельних потоків, зниження рівня імпортозалежності економіки; зменшення кількості протекціоністських заходів, які застосовують іноземні держави до українських товарів тощо.

Ключові слова: міжнародні регіональні організації, міждержавні утворення, Балто-Чорноморський союз, зовнішньоекономічна безпека, зовнішньополітична діяльність, міждержавне співробітництво, безпека в регіоні.

Ivanova Viktoriia Mykolaivna PhD in Economic, Doctoral student of Global and National Security Department Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Eugene Potier St., 20, Kyiv, 02000, <https://orcid.org/0000-0003-4980-0765>

INTERNATIONAL REGIONAL ORGANIZATIONS AS A TOOL FOR ENSURING THE STATE'S FOREIGN ECONOMIC SECURITY

Abstract. An important component of national economic security is foreign economic security, which significantly affects the functioning of the economic system, identifies opportunities and threats to the functioning of the national economy of Ukraine. Without scientific substantiation and practical implementation of effective mechanisms for foreign economic security it is impossible to achieve positive trends not only in economic development but also in the stability of the country as a whole, because in modern conditions more and more importance is given to foreign economic cooperation of states, coordination of their national interests in the international arena, etc. It is in the coordinate system of international cooperation that important agreements on the future development of mankind take place between individual states, regional and international organizations, and intergovernmental entities. Foreign economic security is one of the leading places in the system of national economic security of the state and in the future will determine possible areas of protection of national interests of Ukraine. One of the important effective elements in this process is international regional entities.

That is why this article examines the essence of international regional entities, established on the basis of an agreement in order to solve common problems in accordance with the national interests of member states. It was found that the area of activity of international regional organizations can be issues within the framework of regional cooperation: common security, economic, political, cultural interaction. In the conditions of globalization, instability and turbulence the mechanisms of stabilization of nation-states become important. Therefore, regional organizations are becoming a tool that contributes to the stabilization of political and economic life in individual regions, the establishment of long-term cooperation between states in the short term. The opinion is expressed that the Baltic-Black Sea Union can become such a regional entity for the countries of Central and Eastern Europe.

It is established that the Baltic-Black Sea Union is a potential integrative entity of Eastern Europe, the so-called idea of foreign policy integration of Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Belarus, Ukraine and others to cooperate in economic, military, political, cultural and other areas. It was found that for Ukraine in the field of

foreign policy security is relevant: the diversification of trade flows to ensure its strong competitive position in the world market; reduction of the share of trade with the Russian Federation in total trade; ensuring the implementation of changes in the structure of trade flows so that high-tech products prevail in exports and raw materials in imports; reducing the level of import dependence of the economy; reduction of protectionist measures imposed by foreign states on Ukrainian goods, etc.

Keywords: international regional organizations, intergovernmental enteties, Baltic-Black Sea Union, foreign economic security, foreign policy, interstate cooperation, security in the region.

Постановка проблеми. У реаліях сучасного світу неможливе існування країни без активної зовнішньополітичної та економічної діяльності. Головним завданням для будь-якої держави насамперед має стати власний вибір вектора співробітництва й інтеграції у світі. Сьогодні Україна опинилася на межі двох потужних міжнародних акторів: Російської Федерації і, так званого, Західного Світу [1]. З одного боку, історично Україна знаходиться в полі співробітництва з країнами колишнього Радянського Союзу, з іншого – Україна оголосила про євроінтеграційний напрям розвитку, який забезпечується поступовими інтеграційними кроками в європейську спільноту. Саме за таких обставин Україна перебуває в складних геополітичних та гео економічних умовах, що визначаються специфічною роллю нашої держави в європейському регіоні. Напевне, з цим пов'язана непроста політична ситуація в країні протягом останніх років, яка не йде на користь забезпеченню національної безпеки та захисту національних інтересів нашої держави.

У даному контексті актуальним є дослідження сутності міжнародних регіональних організацій, особливостей їх функціонування та їх впливу на забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зовнішньоекономічної безпеки держави викликають все більше інтересу вітчизняних та зарубіжних учених протягом останнього часу. Так, різні проблемні питання досліджуваної теми розглядали В.Аранчій, Г.Голодюк, Л.Коковський, П.Кравчук, Т.Марцева, О.Матвієць, В.Мунтіян, В.Обухова, І.Перетятко, Н.Павлюк, В.Попко, А.Шаламов, О.Шегінський, О.Чернова, Є.Чиріч, О.Яременко та інші. Сутність міжнародних регіональних утворень у своїх працях розглядали: А.Мартинов, Л.Тимченко, В.Кононенко, Ю.Козак, В.Ковалевський та інші. Розвиток ідей Балто-Чорноморського союзу науково обґрунтовували: А.Галан, В.Мартинюк, Б.Левик, Н.Корома та інші. В той же час, вважаємо, що більш ґрунтового вивчення потребують питання функціонування міжнародних регіональних організацій як інструменту забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сутності міжнародних регіональних організацій (на прикладі Балто-

Чорноморського союзу) як інструменту забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, затвердженої Указом Президента України 26 серпня 2021 року, «забезпечення незалежності і державного суверенітету України, відновлення її територіальної цілісності, протидія агресії Російської Федерації, курс на набуття повноправного членства в ЄС та в НАТО, просування українського експорту і залучення іноземних інвестицій, захист прав та інтересів громадян України за кордоном, утвердження позитивного іміджу України у світі є пріоритетними напрямками зовнішньополітичної діяльності» [2]. Важливе значення у досягненні вказаних пріоритетів відводиться роботі над забезпеченням у Балто-Чорноморському регіоні миру, міжнародної безпеки і стійкого розвитку, розбудовою відносин добросусідства із дружніми сусідніми державами [2]. Зазначимо, що досягти вказаного пріоритету можна шляхом реалізації проактивної позиції у розвитку добросусідських та партнерських відносин з державами Центральної, Південної та Східної Європи, тісній співпраці з міжнародними регіональними організаціями, посиленні ролі України у Балто-Чорноморському регіоні.

Міжнародні регіональні організації об'єднують країни певного регіону. Вони створюються на основі договору з метою вирішення спільних проблем відповідно до національних інтересів держав-членів. Сферою діяльності міжнародних регіональних організацій можуть бути питання в межах регіонального співробітництва: спільна безпека, економічна, політична, культурна взаємодія. Глава 8 Статуту ООН передбачає умови створення та діяльності регіональних організацій безпеки. Діяльність міжнародних регіональних організацій має відповідати цілям та принципам Статуту ООН, вони мають сприяти Організації Об'єднаних Націй у вирішенні економічних, соціальних, культурних проблем [3].

В умовах глобалізації, нестабільності та турбулентності, яка в даний час відчувається особливо гостро, важливого значення набувають механізми стабілізації національних держав з тим, щоб мати можливість і надалі забезпечувати прийнятний рівень національної безпеки, захищати національні інтереси. Саме тому, регіональні організації є тим інструментом, що сприяє стабілізації політичного та економічного життя в окремих регіонах, налагодженню довготривалої співпраці між державами у осяжній перспективі. Забезпечити зовнішньоекономічну безпеку неможливо без тісної взаємодії з країнами-партнерами, сусідніми державами та їх регіональними утвореннями. На нашу думку, саме Балто-Чорноморський союз може стати таким регіональним утворенням для країн Центральної та Східної Європи.

Таким чином, Балто-Чорноморський союз – являє собою потенційне інтегративне утворення країн Східної Європи, так звану, ідею зовнішньополітичної інтеграції Естонії, Латвії, Литви, Польщі, Молдови, України та інших країн з метою співробітництва у економічній, воєнно-

політичній, культурній та інших сферах. На думку А.Галана, «ідея Балто-Чорноморського союзу постійно обговорюється в політичних колах. Геополітична концепція передбачає створення союзу країн Балтійського моря та Чорного моря. Ці країни історично входили до складу Великого князівства Литовського та Речі Посполитої і займають важливе геополітичне, транзитне становище» [4].

Ідеї створення Балто-Чорноморського союзу як майбутньої організації політичної та економічної взаємодії обговорюються протягом усього ХХ століття. Окремі аспекти необхідності реалізації цього проекту обґрунтовували британські (А.Райлі), польські (Т.Щапанський, Л.Качинський, А.Дуда), німецькі (А.Умланд), українські (С.Рудницький, Ю.Липа, В.Шахов, В.Мадіссон, В.Горбулін та ін.) науковці та політичні діячі. В той же час, як зазначає В.Мартинюк, за часів Радянського Союзу розробка та реалізація даного співробітництва були неможливі і лише «на початку 2000-х років відбулася певна інституалізація геоekonomічно, геополітично та історично обумовленого Балто-Чорноморського співробітництва» [5]. На думку автора, у грудні 2005 р. у Києві відбулось установче засідання Спільноти демократичного вибору за участі президентів України, Грузії, Литви, Естонії, Латвії, Румунії, Словенії, Молдови, колишньої Югославської Республіки Македонія, представників Польщі, Болгарії та Азербайджану, на якому було ухвалено Декларацію країн Спільноти демократичного вибору, згідно з якою країни Балто-Чорноморсько-Каспійського регіону виступили за налагодження тісніших зв'язків між урядами та суспільствами у різних сферах. Пізніше, у травні 2006 р. у Вільнюсі відбувся саміт лідерів Балто-Чорноморського регіону, на якому був зроблений наголос на важливість регіонального співробітництва для європейської та трансатлантичної інтеграції [5].

Починаючи з 2014 року, від початку війни на Сході України, анексії Криму питання безпеки стали актуальними не лише для України, а й усіх країн з колишнього пострадянського простору, держав, що межують з Україною, мають тісні економічні зв'язки тощо. Саме тому, питання обговорення створення Балто-Чорноморського союзу вийшло на новий рівень, в якому центральним питанням є вирішення безпекових та економічних питань. На підтвердження даної тези зазначимо, що Б.Левик акцентує увагу на тому, що транзитне розташування Балто-Чорноморського регіону викликає геополітичний інтерес у геоekonomічних блоків і великих держав. Більшість ініціаторів Балто-Чорноморського союзу розглядають його як регіональний проект, який несе економічно-транзитне навантаження. Однак цілком зрозуміло, що економіка може функціонувати лише в благополучному безпековому середовищі. У широкому трактуванні Балто-Чорноморський союз має економічну, комунікативну й оборонну складові частини [7].

На рис. 1. показано потенційних членів Балто-Чорноморського союзу.

- поглиблення міждержавного співробітництва у Балто-Чорноморському регіоні;
- сприяння гарантуванню стабільності і безпеки в регіоні, розвиток оборонного співробітництва;
- встановлення верховенства права, сприяння демократизації, захисту фундаментальних прав та свобод;
- економічне співробітництво та зближення з політиками ЄС;
- енергетична безпека, підтримка розвитку інфраструктури, гармонізація політик у сфері енергетики за стандартами ЄС;
- співпраця у сферах культури, освіти та науки, інформаційного суспільства, ЗМІ та громадянського суспільства.

На нашу думку, чільне місце серед усіх цих процесів мають посідати питання зовнішньоекономічної безпеки. Зокрема, для України актуальним є: здійснення диверсифікації торговельних потоків для забезпечення її міцних конкурентних позицій на світовому ринку; зменшення частки торгівлі з Російською Федерацією в загальних обсягах торгівлі; забезпечення реалізації змін структури торговельних потоків з тим, щоб в експорті превалювала високотехнологічна продукція, а в імпорті - сировина; зниження рівня імпортозалежності економіки; зменшення кількості протекціоністських заходів, які застосовують іноземні держави до українських товарів тощо. Всі ці питання можна виносити на порядок денний у співпраці з країнами-сусідами.

Як зазначив Міністр закордонних справ Д.Кулеба, за півтора роки Україна ініціювала три нових міжнародних формати взаємодії у Балто-Чорноморському регіоні, які зміцнюють безпеку нашої держави [8]:

- Люблінський трикутник з Польщею та Литвою, що відображає спільну історію з часів Люблінської унії та спільне майбутнє в Європі ;
- Асоційоване тріо з Грузією та Молдовою, що дозволяє Україні, Грузії і Молдові координувати зусилля на шляху євроінтеграції;
- Українсько-турецьку «Квадригу», яка передбачає регулярні зустрічі міністрів закордонних справ і міністрів оборони для обговорення військово-політичних викликів у Чорному морі.

Д.Кулеба вказав на те, що «якщо подивитися на ці регіональні формати на карті, стратегія стає наочною. Легко побачити вертикальну вісь від Балтійського до Чорного моря. Це простір свободи, безпеки та процвітання України, східний фланг НАТО та ЄС. Посилення малих альянсів робить членство України в ЄС і НАТО історично неминучим» [8].

В той же час, ряд науковців виділяють певні труднощі та можливі проблеми щодо створення Балто-Чорноморського союзу. Так, П.Кулар вказує на наступні з них [9-10]:

1) Не всі держави – потенційні учасниці Балто-Чорноморського союзу зараз зацікавлені в приєднанні до нього. Наприклад, такі держави, як Швеція та Фінляндія займають нейтральну позицію по відношенню до будь-яких військових блоків. Але, не дивлячись на свою нейтральну позицію, не зважаючи на свою досить стабільну, як економічну, так і політичну ситуацію, ці країни, все ж таки, істотно збільшують свої військові витрати, швидко оновлюють свій ОПК.

2) Більшість країн не має потужного економічного і військового потенціалу. До них, насамперед, відносяться Чехія, Польща, Україна, Словаччина, Литва, Румунія, Болгарія та Молдова. Проблема полягає переважно в моральному старінні наявного ОПК.

3) Деякі держави відкрито проголошують проросійські позиції, особливо ті, які залежні від російського газу та інших ресурсів. В першу чергу мова йде про Угорщину, Чехію, Словаччину, Білорусь та Болгарію. Залежність цих країн від Кремля зводить нанівець перспективи їх приєднання до Балто-Чорноморського союзу.

4) Деякі з цих країн бажають брати участь у військовому блоці, але не в Балто-Чорноморському союзі, а переважно в НАТО, оскільки бачать там сильнішого лідера (Литва, Румунія і Молдова).

В будь-якому випадку розвиток ідей щодо створення повноцінного інтегративного утворення біля західних кордонів України має здійснити позитивний вплив на позиціонування нашої країни у світі, чітке визначення її стратегічних інтересів та пріоритетів у взаємодії з найближчими сусідами, забезпечення національної безпеки та зовнішньоекономічної у тому числі, це

набуває особливо вагомого значення саме в даний період часу, коли ми потребуємо максимальної підтримки та впевненості в країнах-партнерах.

Зазначимо, що цілком очевидно, що країни Балтії та Чорного моря економічно співпрацюють один з одним, в той же час, створення Балто-Чорноморського союзу сприятиме реалізації багатосторонніх великомасштабних економічних проєктів. На думку О.Воловича, «У разі створення Балто-Чорноморського об'єднання, посилення економічного співробітництва його країн-учасників може виражатися у спрощенні ведення бізнесу на спільному економічному просторі, у спільних енергетичних, логістичних та інфраструктурних проєктах, що сприятимуть економічному розвитку регіону. Відновлення транзитно-транспортної, економічної, енергетичної, фінансової, торгівельної та соціальної кооперації між країнами Балто-Чорноморського регіону дозволить їм підвищити свій економічний потенціал та обороноздатність» [6].

Висновки. Отже, в умовах політичної та економічної нестабільності регіональні організації можуть стати дієвим інструментом реалізації національних інтересів. Вважаємо, що саме таким зовнішньоекономічним інструментом забезпечення регіональної безпеки у Європі може стати Балто-Чорноморський. Важливим є його потенційний вплив на зовнішньоекономічну безпеку України та держав-учасниць, адже в сучасних умовах він може стати платформою для розв'язання зовнішньоекономічних проблем, захисту національних інтересів у економічній сфері, започаткування спільних транспортних та енергетичних проєктів тощо.

Література:

1. Сарнацький О. П., Мигловець Н. О. Балтійсько-Чорноморське співробітництво як альтернативний інтеграційний напрям для України. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2018. № 4. С. 28-33.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України №448/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> (дата звернення: 15.11.2021).
3. Мартинов А.Ю. Міжнародні регіональні організації. Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2009. 790 с.
4. Галан А. В. Перспективи створення Балто-Чорноморського союзу. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»*. 2020. (Вип.5). С. 260-266.
5. Мартинюк В. Балто-Чорноморський союз: проблеми сьогодення та перспективи розвитку. *Intermarum: історія, політика, культура*. 2015. Вип. 2. С. 130-142.
6. Балто-Чорноморський Союз: перспективи реалізації (частина 1). URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-regioni/arxiv-yevropa/arxiv-insha-yevropa/volodich-balto/ (дата звернення: 15.11.2021).
7. Левик Б. Концепція Балто-Чорноморського Союзу і пострадянський простір. *Історія*. 2014. № 5 (131) вересень-жовтень. С. 87–92.
8. Дмитро Кулеба: Україна створила 3 нові альянси у Балто-Чорноморському регіоні задля зміцнення безпеки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ukrayina-stvorila-3-novi-alyansi-u-balto-chornomorskomu-regioni-zadlya-zmicnennya-bezpeki> (дата звернення: 15.11.2021).

9. Piotr Kular Międzymorze – Utopia czy alternatywa. URL: <http://www.nowastrategia.org.pl/miedzymorze-utopia-czyalternatywa/> (дата звернення: 15.11.2021).

10. Климова С. О., Губанова Н. Н. Створення Балто-Чорноморського Союзу як зміцнення економічної і політичної платформи України. *Вісник Національного технічного ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Економічні науки*. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 28 (1200). С. 41-44.

References:

1. Sarnac'kij, O. P., Miglovec', N. O. (2018). Baltijs'ko-Chornomors'ke spivrobitnictvo jak al'ternativnij integracijnij naprjam dlja Ukraïni [Baltic-Black Sea cooperation as an alternative integration direction for Ukraine]. *Derzhava ta regioni. Serija : Ekonomika ta pidpriemnictvo - State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship*, 4, 28-33 [in Ukrainian].

2. Ukaz Prezidenta Ukraïni "Pro rishennja Radi nacional'noï bezpeki i oboroni Ukraïni vid 30 lipnja 2021 roku «Pro Strategiju zovnishn'opolitichnoï dijal'nosti Ukraïni»:" [Decree of the President of Ukraine "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of July 30, 2021 "On the Strategy of Foreign Policy of Ukraine""]. (n.d). www.president.gov.ua Retrived from <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> [in Ukrainian].

3. Martinov, A.Ju. (2009). *Mizhnarodni regional'ni organizacii. Enciklopedija istorii Ukraïni [International regional organizations. Encyclopedia of the History of Ukraine]*. (Vols. 1-6). K.: V-vo "Naukova dumka" [in Ukrainian].

4. Galan, A. V. (2020). Perspektivi stvorennja Balto-Chornomors'kogo sojuzu [Prospects for the Baltic-Black Sea Union]. *Naukovi zapiski studentiv ta aspirantiv. Serija «Mizhnarodni vidnosini» - Scientific notes of students and graduate students. International Relations Series*, 5, 260-266 [in Ukrainian].

5. Martinjuk, B. (2015). Balto-Chornomors'kij sojuz: problemi s'ogodennja ta perspektivi rozvitku [Baltic-Black Sea Union: current problems and prospects]. *Intermarum: istorija, politika, kul'tura - Intermarum: history, politics, culture*, 2, 130-142 [in Ukrainian].

6. Balto-Chornomors'kij Sojuz: perspektivi realizacii (chastina 1) [Baltic-Black Sea Union: prospects for implementation (part 1)]. bintel.org.ua Retrived from https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-regioni/arxiv-yevropa/arxiv-insha-yevropa/volodich-balto/ [in Ukrainian].

7. Levik, B. (2014). Konceptija Balto-Chornomors'kogo Sojuzu i postradjans'kij prostir [The concept of the Baltic-Black Sea Union and the post-Soviet space]. *Istorija - History*, 5 (131) veresen'-zhovten', 87–92 [in Ukrainian].

8. Dmytro Kuleba: Ukraïna stvorila 3 novi al'jansi u Balto-Chornomors'komu regioni zadlja zmichennja bezpeki [Dmytro Kuleba: Ukraine has created 3 new alliances in the Baltic-Black Sea region to strengthen security]. www.kmu.gov.ua/ Retrived from <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ukrayina-stvorila-3-novi-alyansi-u-balto-chornomorskomu-regioni-zadlja-zmichennja-bezpeki> [in Ukrainian].

9. Piotr Kular Międzymorze – Utopia czy alternatywa. URL: <http://www.nowastrategia.org.pl/miedzymorze-utopia-czyalternatywa/>

10. Klimova, S. O., Gubanova, N. N. (2016). Stvorennja Balto-Chornomors'kogo Sojuzu jak zmichennja ekonomichnoï i politichnoï platformi Ukraïni [Creation of the Baltic-Black Sea Union as strengthening the economic and political platform of Ukraine]. *Visnik Nacional'nogo tehničnogo un-tu «HPI» - Bulletin of the National Technical University "KhPI"*, 28 (1200), 41-44 [in Ukrainian].